

Gyutai Csaba

A hagyományok nyomában járva

(Gondolatok a Zalai Táncegyüttes jubileumáról)

Fergeteges, háromórás gálaműsorral ünnepelte a Hevesi Sándor Színházban a Zalai Táncegyüttes fennállásának 55. évfordulóját. A tavalyi évet ezzel az emlékezetes eseménnyel zárták az országosan is ismert csoport kiváló táncosai. A szünni nem akaró taps jelezte: a közönség magáénak érzi az együttes mindenkor, s kiemelt, jubileumi produkcióját.

A jeles esemény alkalmat nyújt számunkra, hogy egy rövid számvetéssel tiszteljünk mindazok előtt, akik megalapították, ismertté tették, naggyá formálták, és mindazok előtt, akik egy kis jó szándékkal szolgálták a Zalai Táncegyüttes múltját és jelenét.

A történet még 1957-ben kezdődött, amikor lelkes pedagógusok – persze az akkori viszonyoknak megfelelően – némi állami támogatással, megalakították a zalaegerszegi Pedagógus Művészegyüttest. A tánckart Sziky József, majd Orsovsky István irányította.

A Művészegyüttesből jött létre a zalai megyeszékhely három, azóta is meghatározó amatőr művészeti csoportja: a Zalaegerszegi Szimfonikus Zenekar,

„Mintha a magyar Mojszejev gondolatai jelentek volna meg a zalai legények és leányok táncaiban. De nem azzal az egysíkú és néha már a katonás fegyelmet idéző mozgáskultúrával, amely az orosz mestert jellemezte, hanem mindez magyarra, mindez izlésesre és emberléptékűre szabottan.”

a Városi Vegyeskar és a későbbiekben országos jelentőségűvé vált Zalai Táncegyüttes.

A táncegyüttes története két markáns korszakra osztható.

Az első időszak – 1989-ig – meghatározó szereplője Orsovsky István volt. A legendás koreográfus művészi felfogását a néptánc magas művészeté formálása, a táncban a balettos elemek hangsúlyozása jellemezte.

„A néphagyomány alapján kell megteremteni a magas szintű színpadi művészetet. Ezt vallom. Az anyanyelvi kultúra és korunk, kimeríthetetlen lehetőséget biztosít számomra gondolataim kifejezésére. Legnagyobb feladatomban tartom színpadon megformálni az embert, hogy rólunk, értünk beszélhesek.” – hangzott művészi hitvallása. Számára nem az autentikus folklór volt a koreográfusi munka értelme, hanem a néptánc jelentette az alapokat, a kiindulást, az ürügyet elvontabb, néha pszichologizáló színpadi üzenetei megfogalmazására. Nagy fesztiválsikerek, nemzetközi figyelem, a vasfüggönyön is áthatoló külföldi

turnék igazolták ennek a koncepciónak az érvényességét és elfogadottságát. Mintha a magyar Mojszejev gondolatai jelentek volna meg a zalai legények és leányok táncaiban. De nem azzal az egysíkú és néha már a katonás fegyelmet idéző mozgáskultúrával, amely az orosz mestert jellemezte, hanem mindez magyarra, mindez ízlésesre és emberléptékűre szabottan.

Néhány átmeneti év után, 1992-től a Zalai Táncegyüttes művészeti vezetője Varga János lett. Új mester, új világ, teljesen más ars poetica. Varga felfogásában a folklór, a parasztemberek tánca maga a művészet, nem kell azon sokat változtatni, mert úgy igaz és úgy hiteles, ahogy azt Kalotaszegen, Göcsejben, vagy éppen egy gyimesi csűrben el-táncolták. Legfeljebb színpadszerűvé kell alakítani az autentikus formákat és mozdulatokat. Táncosait rávezette a „vissza a gyökerekhez” szemléletre, az alapok gyönyörűségére. Számára az élő erdélyi hagyomány nem csak a táncot, hanem magát a táncost jelenti, teljességével együtt. A családjával, akcentusával, szokásaival, hiedelemvilágával, falujával, de mindenekelőtt táncdialektusával. Varga táncosai azért tudnak olyan meggyőzően gyimesi vagy éppen nyárádsellyei táncokat előadni, mert ismerik a legkeletibb magyar világot, a Gyimesvölgyi csángók életét. Tudják, hogy ott az élet napi harc, tudják, hogy ahol sem a kukorica, sem a paprika nem terem meg, ott a paraszti élet őszinte küzdelem a Naskalat hegyeivel, az elemekkel, és tudják, hogy mindannyian a Teremtő Jóisten kezében vagyunk. Ez a szikárság, ez a méltóság az alapja a gyimesi táncoknak, amelyet Magyarhonban a gyimesiek mellett a zalaiak ismernek legalaposabban. És ugyanez igaz a székelyföldi nyárádsellyei táncokra is. Ott már kicsit bőkezűbb a Mindenható, szilajabbak a formák, harsányabb a mulatság. A tánclépéseket meg lehet tanulni, de a lelkiület csak akkor hiteles, ha eszed a gyimesiek sovány pulisz-káját, ha iszod a sellyeiek végtelenül rossz fröccsét, a hoppendruppot.

Varga talán a magyar koreográfusok közül legjobban értette meg a folklór lényegét: a mozdulatot leutánozhatod, de igazán csak akkor a tiéd, ha megérted a táncoló ember világát is.

Ez egy kicsit olyan felfogás, mint amikor a Bart-ha Miklós Társaság kezdeményezésére a később

népinek nevezett irodalmi csoportosulás – egy ideig még József Attila is e körhöz tartozott – a 30-as években a falut, a vidékit tartotta eszményének. Azt hirdették, hogy vissza a faluba, vissza a gyökerekhez, mert az ott lévő értékek megőrzése és átörökítése fogja termékenyítően megújítani a magyar kultúrát. Nekik lett igazuk, hiszen a magyar irodalom egyik legértékesebb irányzata ebből a törekvésből virágzott ki, amely ma is eleven és hat.

Varga János számára ez a törekvés nem ürügy, hanem maga a cél. Csodálatosan jelent meg mindez a jubileumi műsorban, hiszen a bukovinai a Küküllő menti, a Maros menti, a kalotaszegi, a belső-székelyföldi, és a gyimesi táncokban mind élt a helyi íz.

Volt az estnek egy olyan vonulata is, amely a román táncokat Elekről, Olténiából és Moldvából hozta a zalai színpadra. Elegánsan, a szomszéd folklór teljesítménye előtt tisztelegve, az egész, látszatra toleráns, de sokszor mégiscsak kirekesztő, európai fősodró kulturális világnak is példát mutató módon.

A táncszínházi számok is az autentikus folklór iránti elkötelezettséget tükrözték. A Gyóni Géza *Csak egy éjszakára* című, első világháborús bakáinkat elsrató írását megidéző, de ennél eszményibbre emelkedő, minden magyar katonahősnek emléket állító és talán egy kicsit a Trianon fájalmán is könnyet ejtő produkció ugyanonnan indul, ahonnan minden: a néptáncból, a faluból, a verbunkból, a magyar érzésvilágból, a hagyományból.

A kissé városi vagányra hangolt *Kutyakölykök* formáció is ebből a forrásból ered. A géppuskalábú fiúk minden színpadon megállnák a helyüket. Mégis az ő teljesítményük mutat rá leginkább az együttes legnagyobb problémájára. A pesti professzionális néptáncegyüttesek színvonalát elérő, néha sokszorosan meghaladó teljesítményt nyújtanak amatőr körülmények között. Ez a vidéki, a pannon térségben született műhely is megilletne kiemelt elbírálást, figyelmet, az ún. néptánc-szakma részéről, mert teljesítményükkel ezt rég kiérdemelték.

A Varga-féle iskola révén, Zalaegerszegen és környékén, több ezer gyerek ismerkedik meg nemzeti táncunkkal, mert már szinte minden profi budapesti táncegyüttesben egykoron

zalai táncosok viszik a prímet, mert már legalább öt meghatározó néptáncgyűttes vezetője Varga-tanítvány. Ideje lenne észrevenni Budapesten is, hogy szép csendesen Zalaegerszezen egy olyan képző-centrum alakult ki, amely az önkormányzati támogatás mellett országos figyelemre is érdemes és méltó.

Szólnunk kell Varga János és a Zalai Táncgyűttes egy másik jellegű értékmentő munkájáról, ami nekünk, zalaiaknak a legfontosabb. Megpróbálják összegyűjteni és rekonstruálni azt a zalai táncanyagot, amelynek a folytonossága az iparosodás következtében radikálisan megtört. Zalában, elsősorban Vajda József és idősebb Horváth Károly kutatásainak köszönhetően, komoly anyag, főként bőséges népdalkincs gyűlt össze. Ennek néptáncos vonatkozása csak töredékben, néhány filmfelvétel erejéig található meg. Vargák mozdulatról mozdulatra gyűjtötték és gyűjtik ma is a még megmenthető táncanyagot. Olyan ez a munka, mintha a zseniális – és egyébként göcseji tájszavakat is felhasználó – Vikár Béla fordítása csak töredékesen állna rendelkezésünkre, de ebből kellene az eredeti

Kalevalát összeraknunk. Lehet, hogy ez a hagyomány már csak rekonstruálható, már csak visszaállítható valamilyen mértékig, és soha nem lesz teljes és kerek, de kétségtelenül a miénk, teljesen zalai. Ráismerünk apáink, nagyapáink mozdulataira, és bűvópatakként a hagyomány újjáéled bennünk, s ráismerünk a saját identitásunkra is.

Talán ezért bántotta meg elementárisan a nagy sikerű *Fölszállott a páva* című televíziós műsor zsűrije a zalai közösséget, amikor a Zalai Táncgyűttes produkciójából kiindulva leszólta a helyi hagyományt. Hagyomány hagyománnyal nem hasonlítható össze. Nem értékesebb a kalotaszegi a göcsejénél, legfeljebb előbb még, de nekünk, zalaiaknak az a feladatunk, hogy a sajátunkat ápoljuk, megmutatva a világnak.

Ahogy teszi ezt szuggesztíven, hihetetlen virtuozitással, átütő erővel, a zalai agyagba, gyökerekbe kapaszkodva a Zalai Táncgyűttes. Függetlenül a jeles évfordulótól!

A Kutyakölykök próbája Varga János koreográfussal